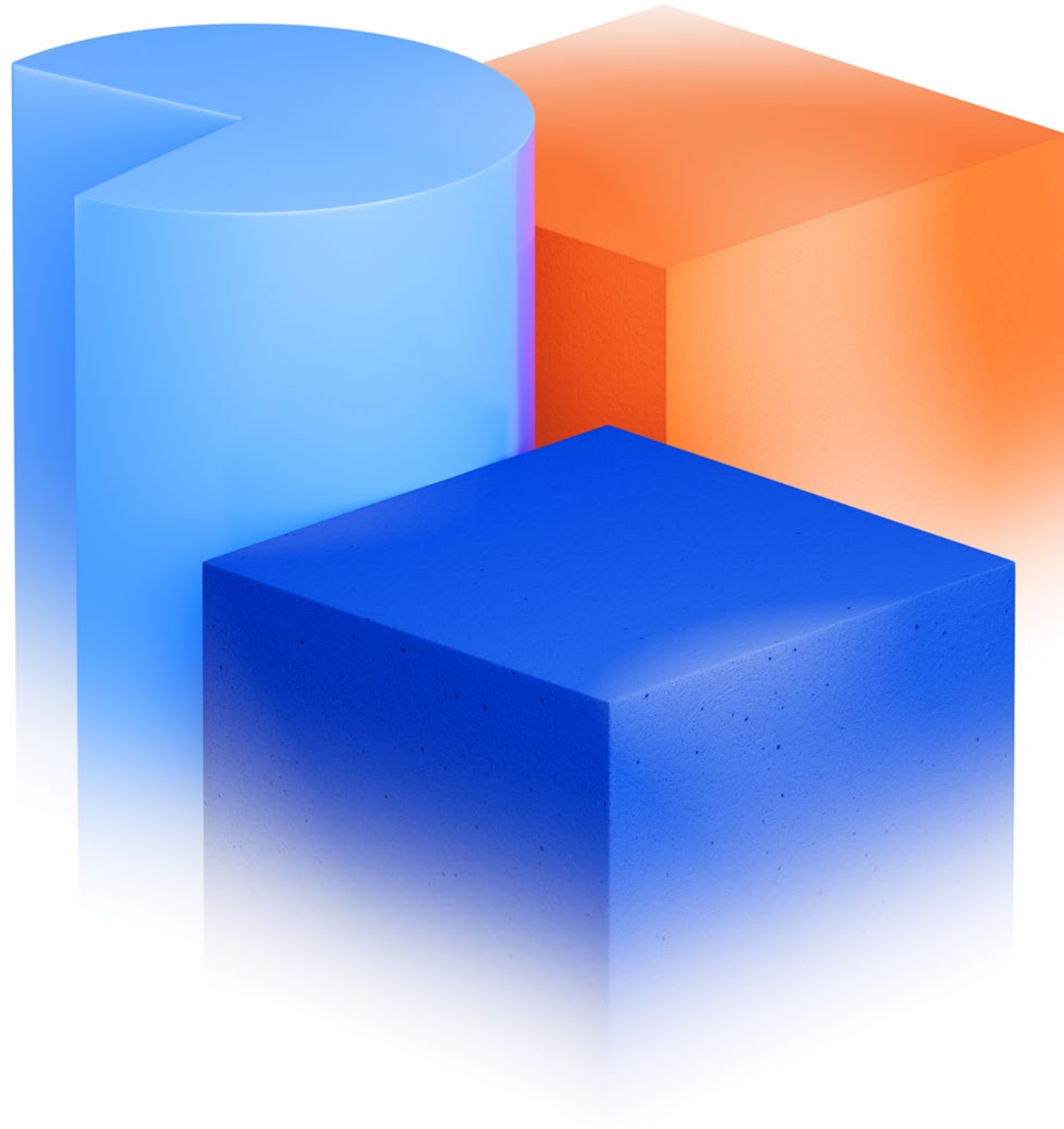

En exklav är inte alltid en enklav

-

Vad är kommunala exklaver och hur påverkar de vardagen

Stefan Svanström
GIS-expert

Kommunala "öar" på fel sida gränsen

Senast uppdaterad: 2025-12-16

I Sverige finns det 671 kommunala exklaver, områden som tillhör en kommun men som ligger som öar utanför den egna kommunens huvudområde. För att nå exklaven så behöver du röra dig genom en eller flera andra kommuner.

Globalt är begreppen exklaver och enklaver relativt kända när de kommer till stater, men inte lika bekanta på kommunal nivå. En exklav utgör ett geografiskt avgränsat område som tillhör ett land men som ligger utanför det landets gränser.

– Västberlin var exempelvis en exklav till dåvarande Västtyskland men ur Östtysklands perspektiv så var Västberlin i stället en enklav. Det var ett område som helt omslöt av Östtyskland men tillhörde Västtyskland, säger Stefan Svanström, expert på geografiska informationssystem på SCB.

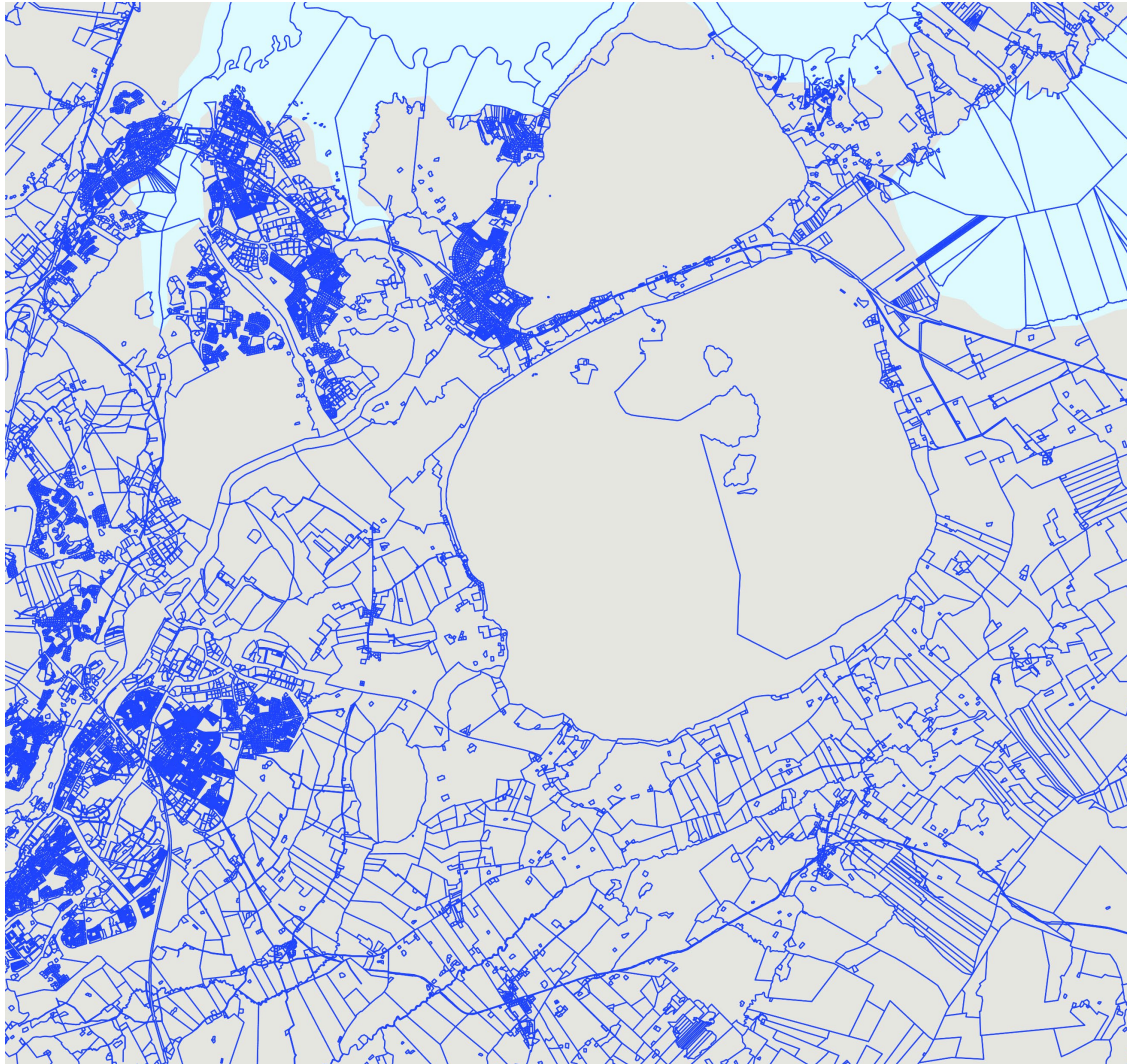
Exklaver och enklaver

En exklav utgör ett geografiskt avgränsat område som tillhör ett land men som ligger utanför det egna landets gränser

Västberlin var en **exklav** till dåvarande Västtyskland men ur Östtysklands perspektiv så var Västberlin i stället en **enklav**. Det var ett område som helt omslöts av Östtyskland men tillhörde Västtyskland,

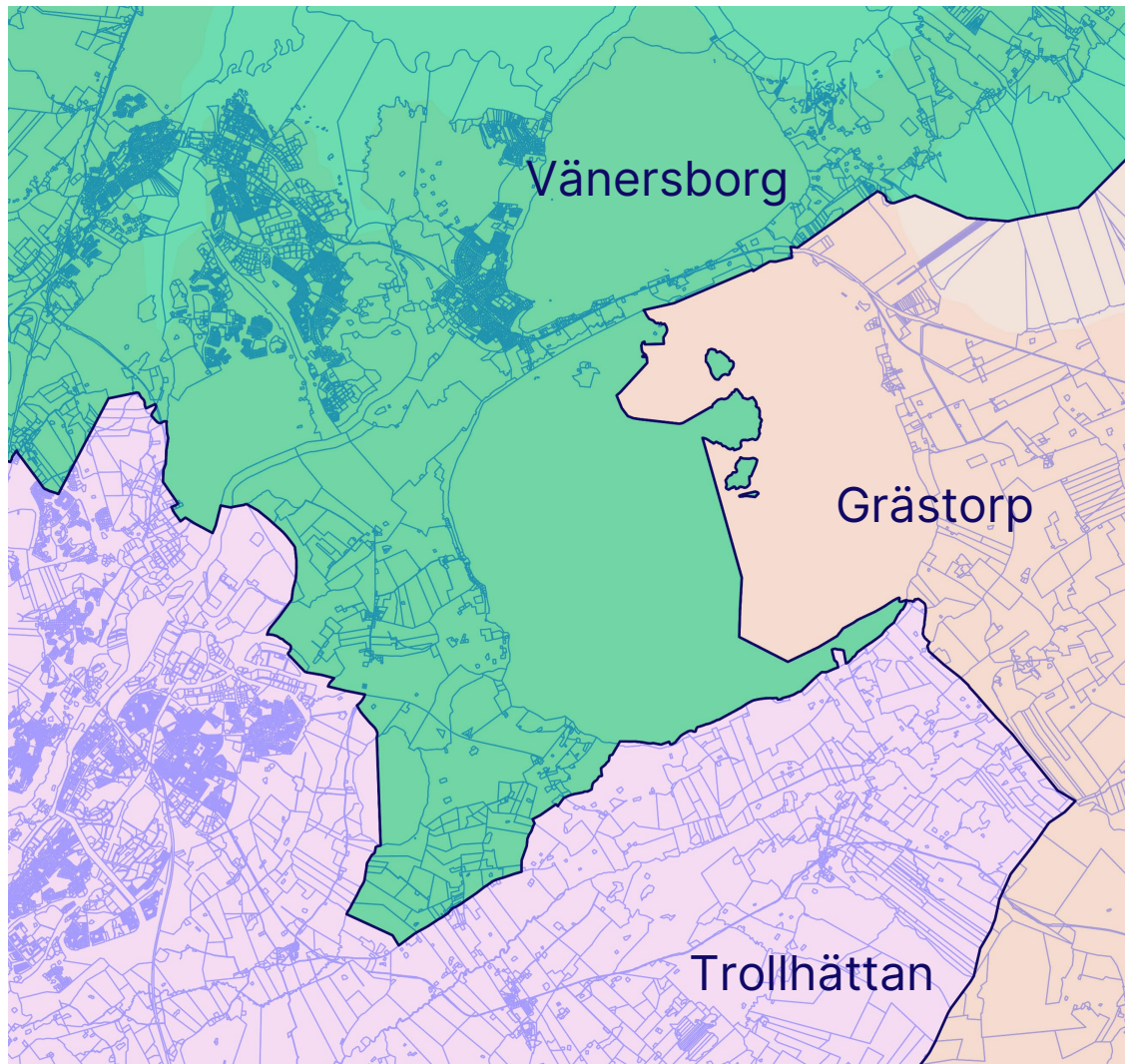
Fastigheter och kommuner i Sverige

Minsta beståndsdel som bygger upp kommuner är fastighetsgränser

Totalt är det ca 3,4 miljoner fastigheter som grupperas till 290 kommuner

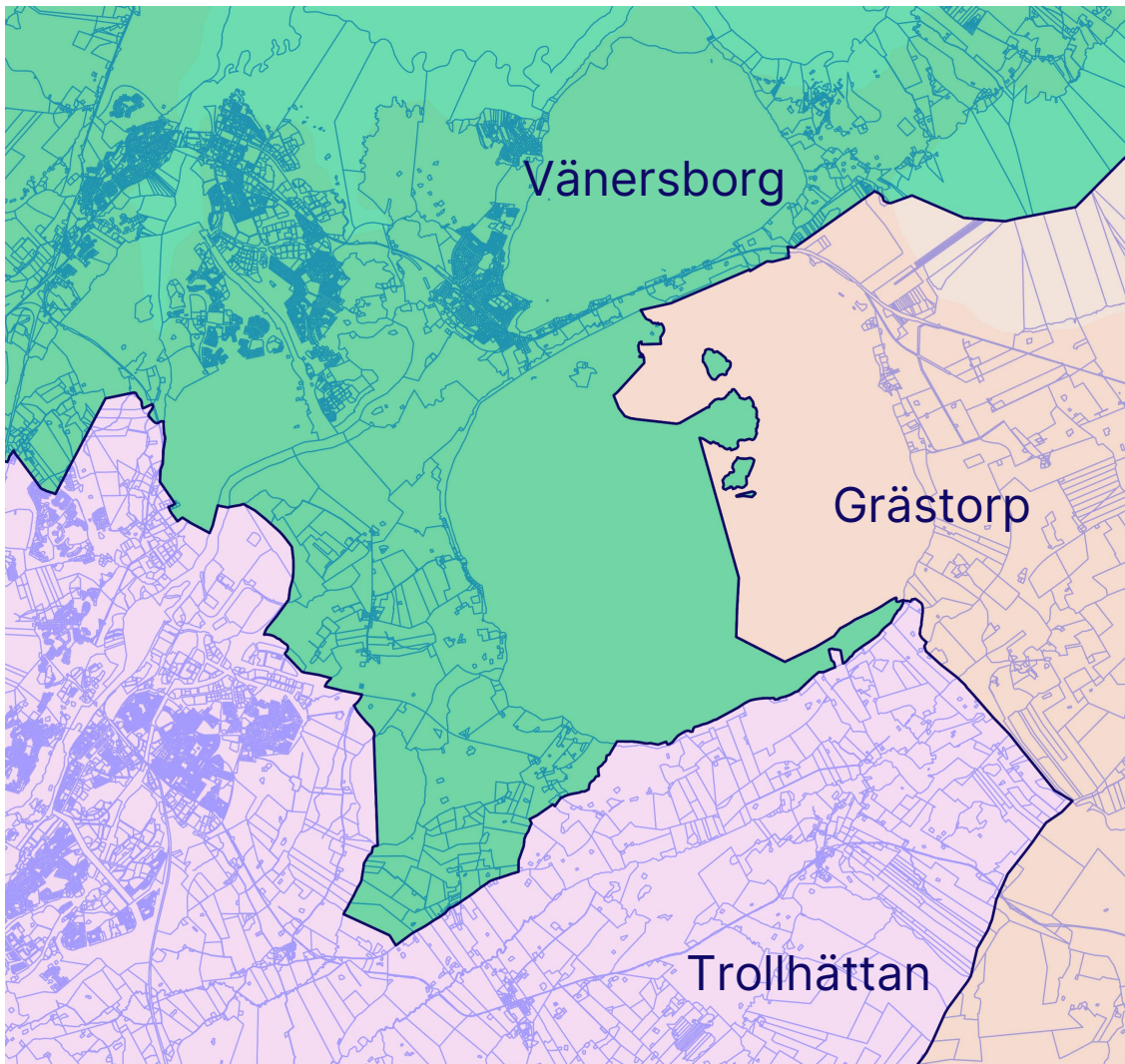
Kommunala exklaver i Sverige

När fastigheterna grupperas till kommuner uppstår ytor utanför huvudområdet men som ändå är en del av den kommunen

De här områdena som administrativt tillhör en kommun men där du behöver passera genom en annan kommun för att nå utgör exklaver till kommunen

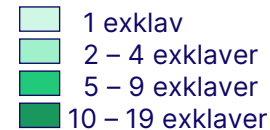
Kommunala exklaver i Sverige

Kommunala exklaver utmanar vår intuitiva bild av kommunerna som en sammanhängande territoriell enhet. Exklaverna syns sällan på kartor över kommunerna för att undvika att göra gränserna för komplexa och svårtolkade.

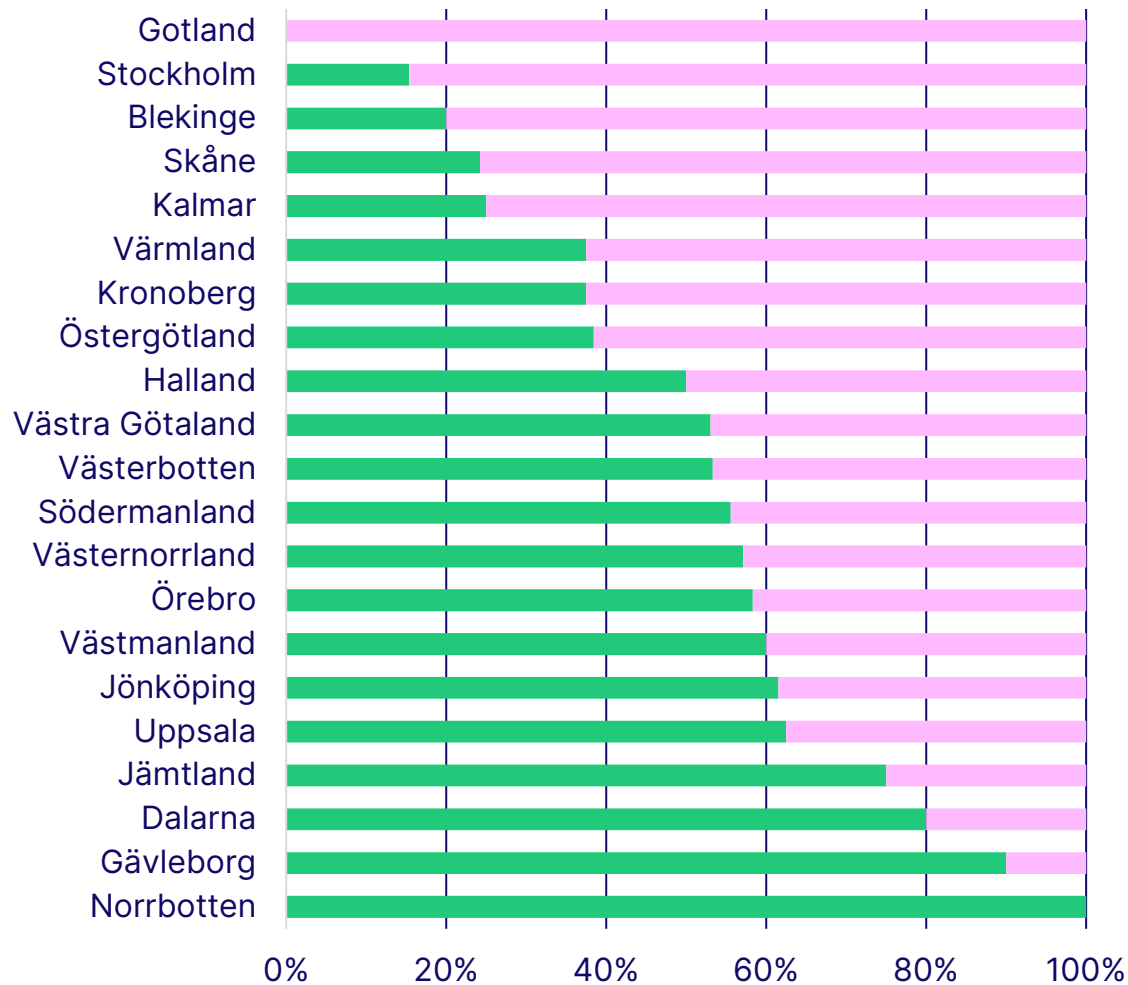
Exklaver i knappt hälften av landets kommuner

Antal exklaver per kommun

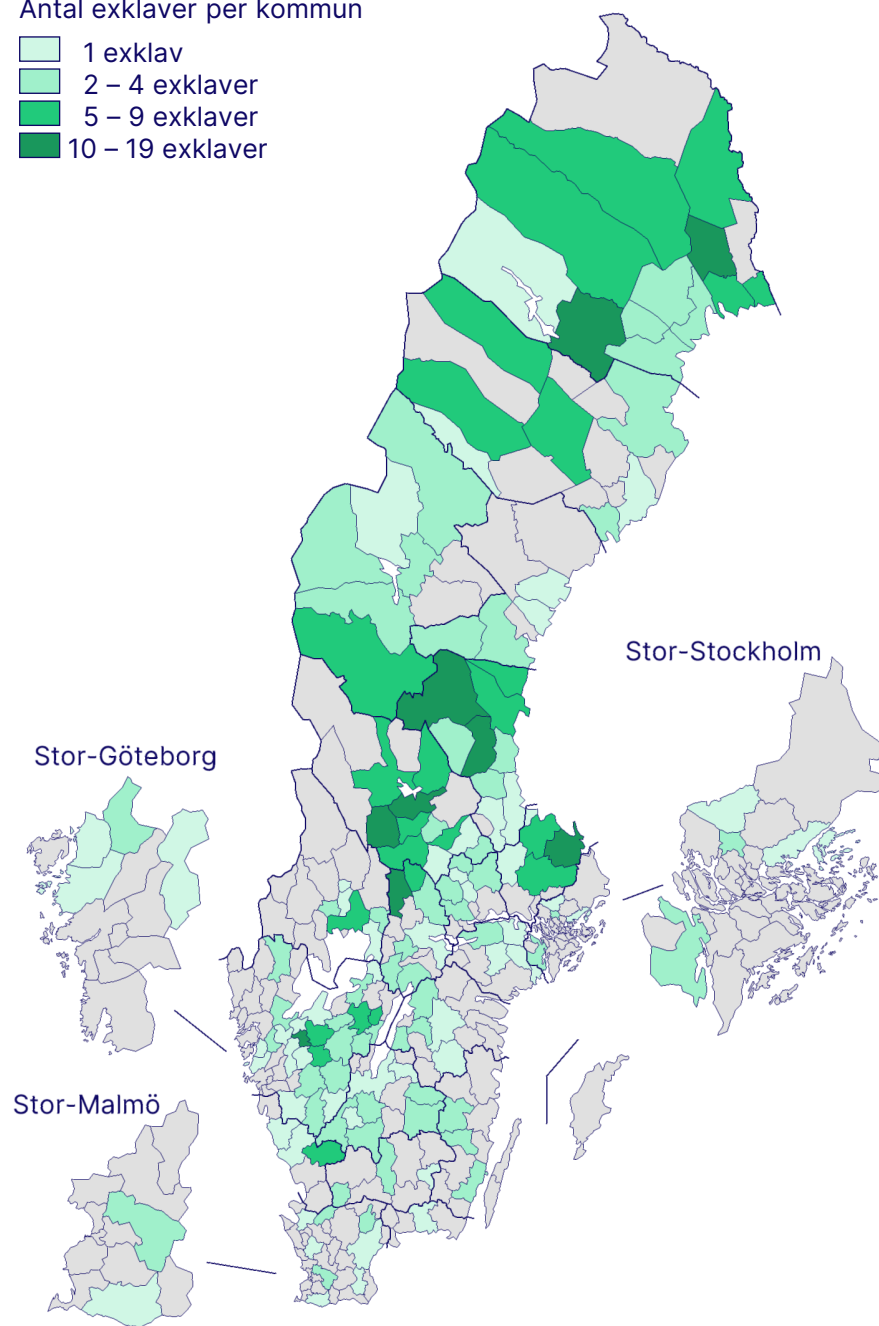

Andel kommuner per län med exklaver

Kommuner med exklaver är vanligast förekommande i norra Sverige och södra inlandet

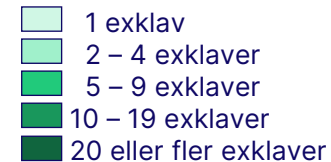

■ Andel kommuner med exklaver
 ■ Andel kommuner utan exklaver

Exklaver i knappt hälften av landets kommuner

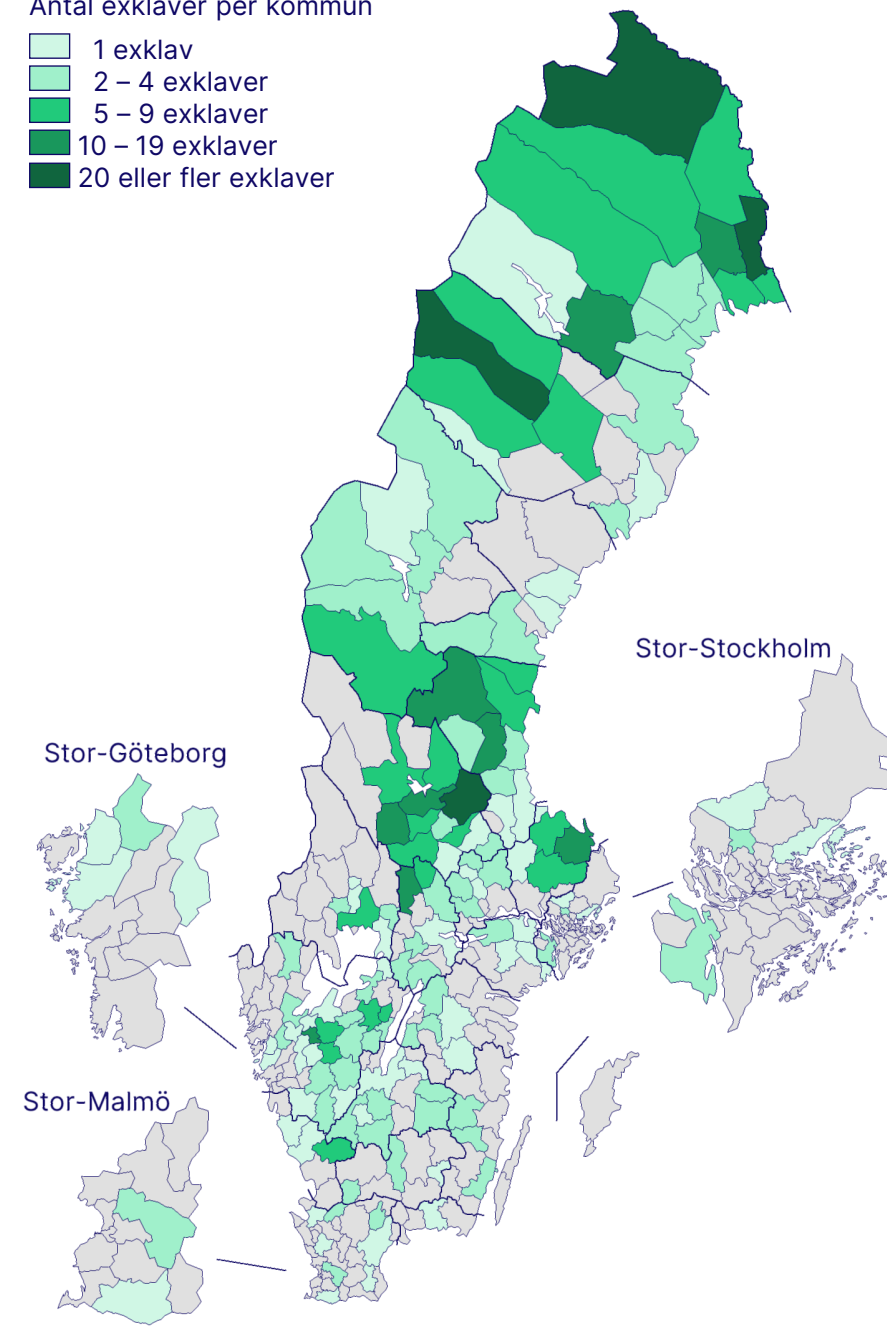
Antal exklaver per kommun

Kommuner med mest exklaver

De flesta exklaverna är också enklaver

Kommun	Exklaver	Varav enklaver
Kiruna	78	78
Storuman	55	55
Övertorneå	39	39
Falun	27	22
Östhammar	18	18
Bollnäs	15	15

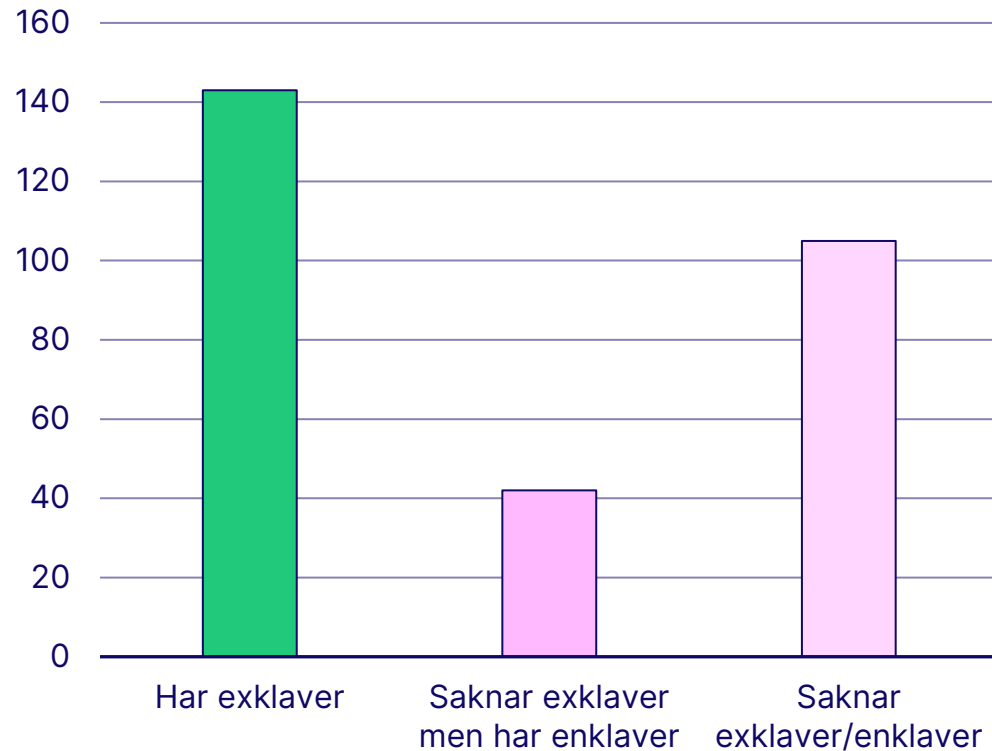

Exklaver i knappt hälften av landets kommuner

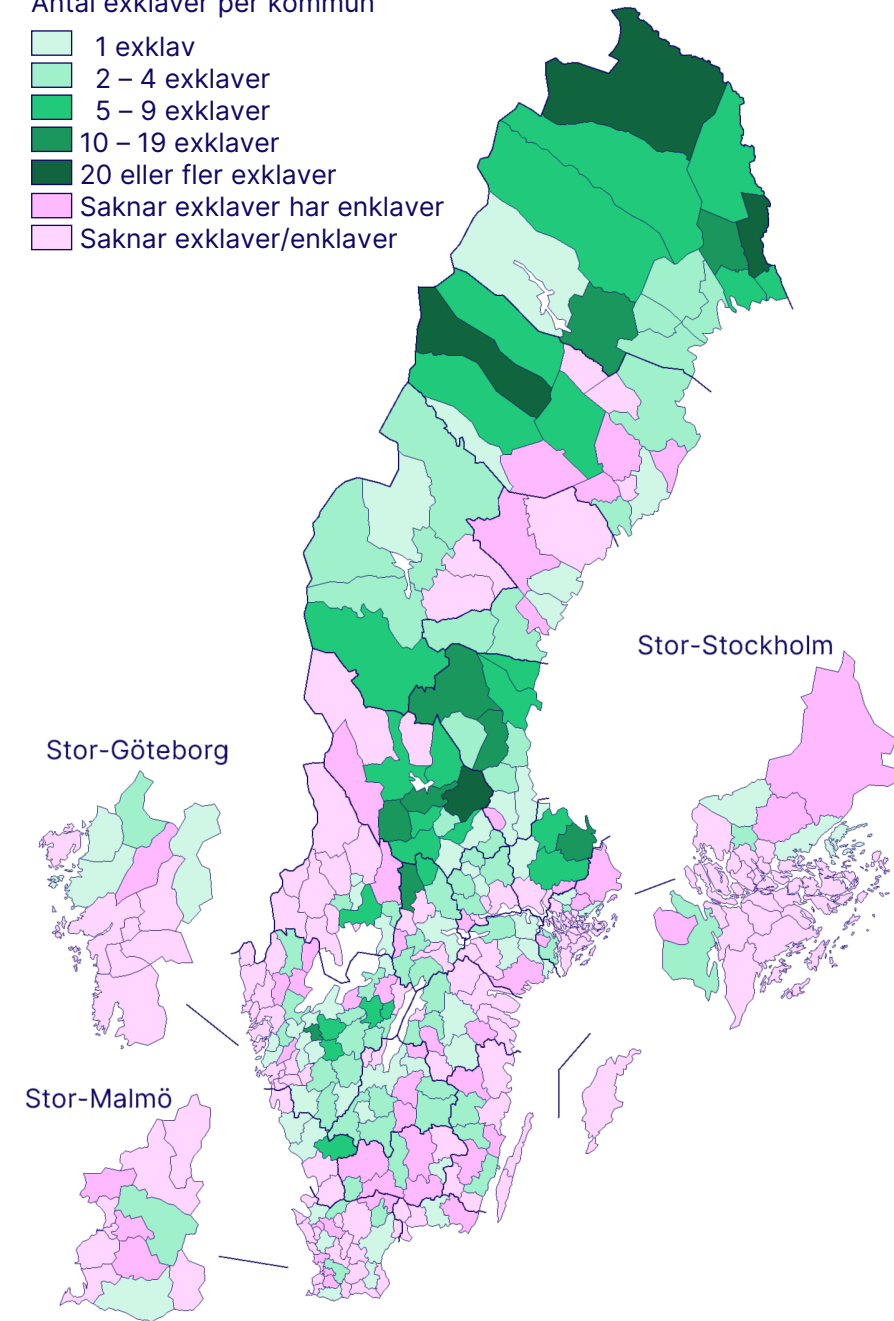
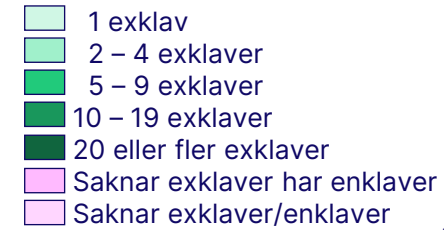
Antal påverkade kommuner

143 eller knappt hälften av landets kommuner har exklaver

105 eller drygt var tredje kommun saknar egna exklaver/enklaver

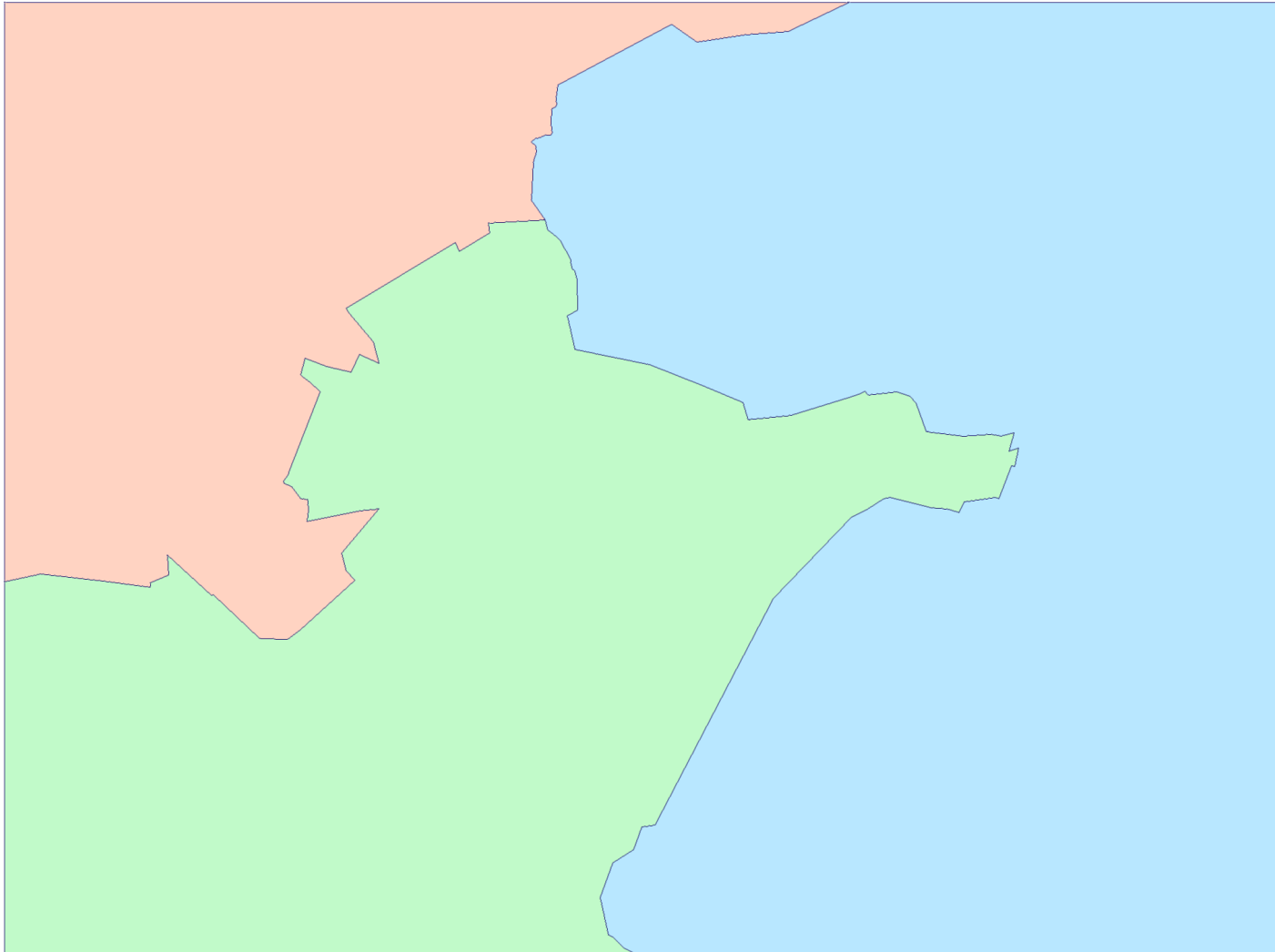

Antal exklaver per kommun

Kommuner som vi tänker oss dem

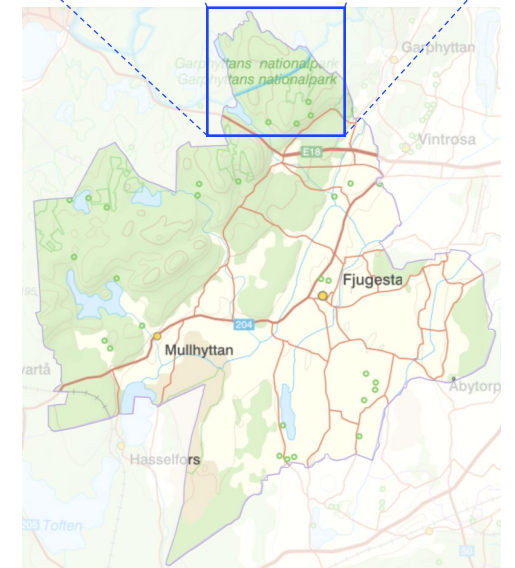
Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

Källa: SCB

Exklav tillhörande Örebro

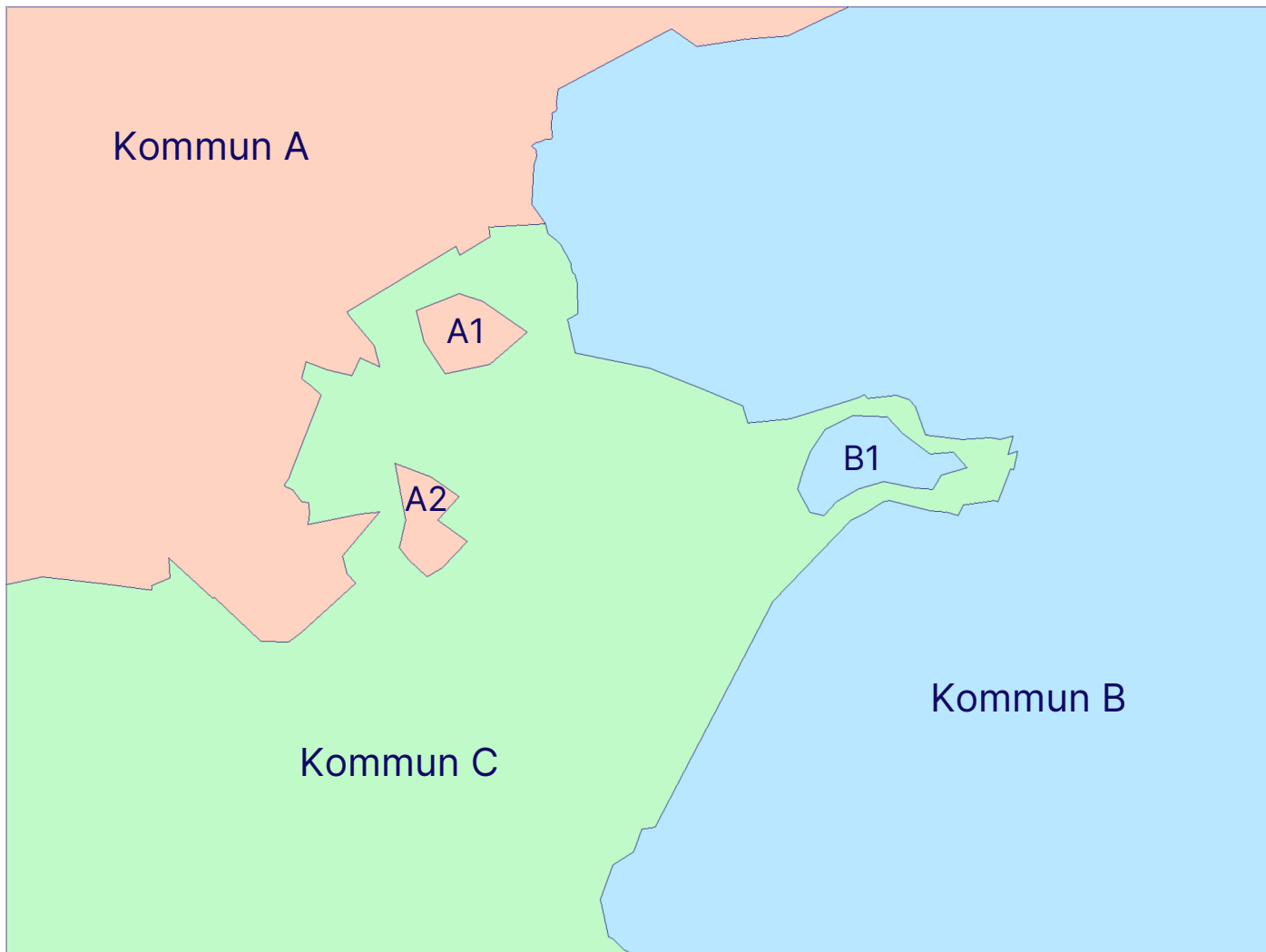
Lekebergs kommun

Faktiska kommuner med exklaver

Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

Kommun A har: 2 exklaver som också är enklaver i Kommun C.

Kommun B har 1 exklav som också är enklav i Kommun C

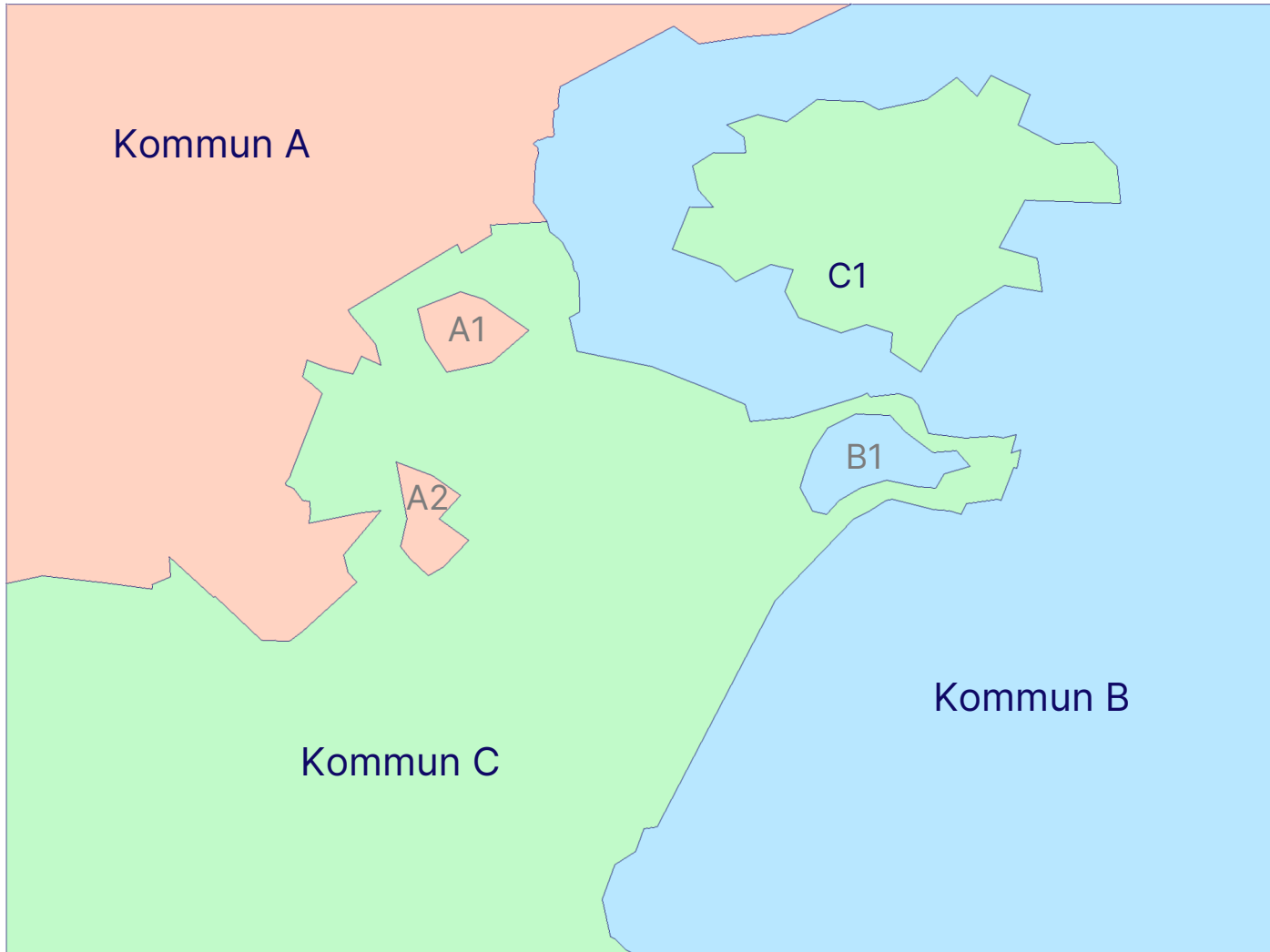
- De allra flesta exklaverna är små till ytan
- En tredjedel av dem är mindre än 1 hektar
- Landets minsta exklav tillhör Köpings kommun men återfinns som enklav i Arboga kommun. Exklaven är 143 kvadratmeter stor vilket kan jämföras med en kvadrat på 12x12 meter.

Exklaver av olika storlekar

Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

Kommun C har en stor exklav som också är enklav i kommun B.

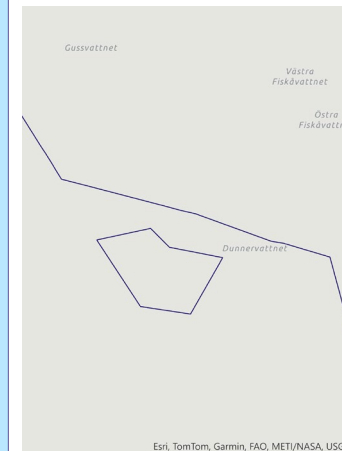
Av landets 671 exklaver så är 599 också enklaver.

- Ett mindre antal exklaver är stora
- Sveriges största exklav tillhör Strömsunds kommun och ligger som enklav i Krokoms kommun.
- Den största exklaven är 53 kvadratkilometer stor, ungefär 6 gånger större än Sveriges till ytan minsta kommun Sundbyberg.

Källa: SCB

Exklav till Strömsunds kommun

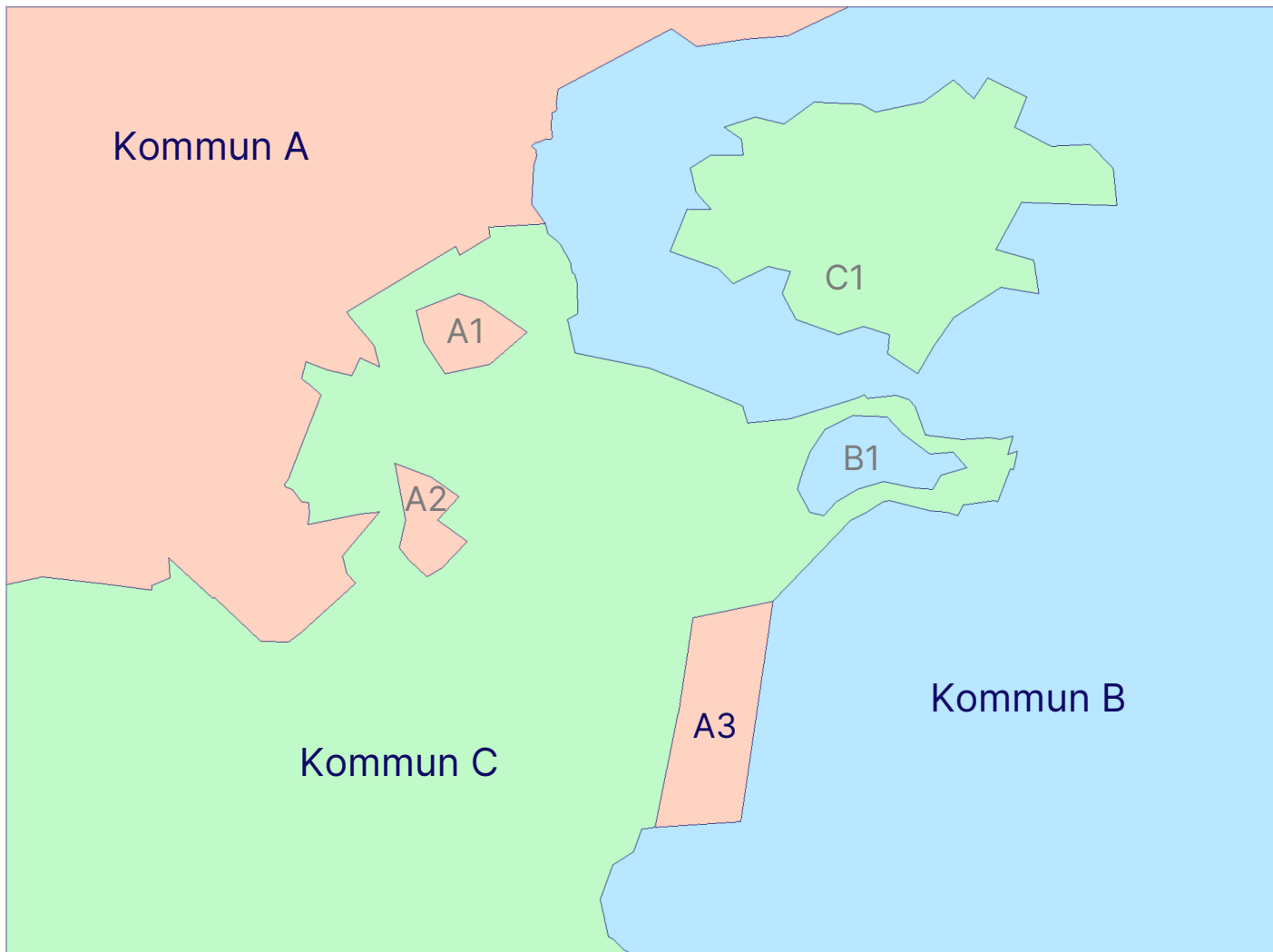

Sundbybergs kommun

Alla exklaver är inte enklaver

Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

Kommun A har också en exklav A3 som inte är en enklav då området ligger mellan Kommun B och Kommun C

- När ett område inte är helt inneslutet inom en annan kommun så är det ingen enklav.
- Det här förekommer på 29 olika platser i landet där exklaver ligger mellan flera andra kommuner.
- Flest områden finns i Falun i Dalarna där tre av kommunens exklaver ligger mellan Leksand och Rättvik.

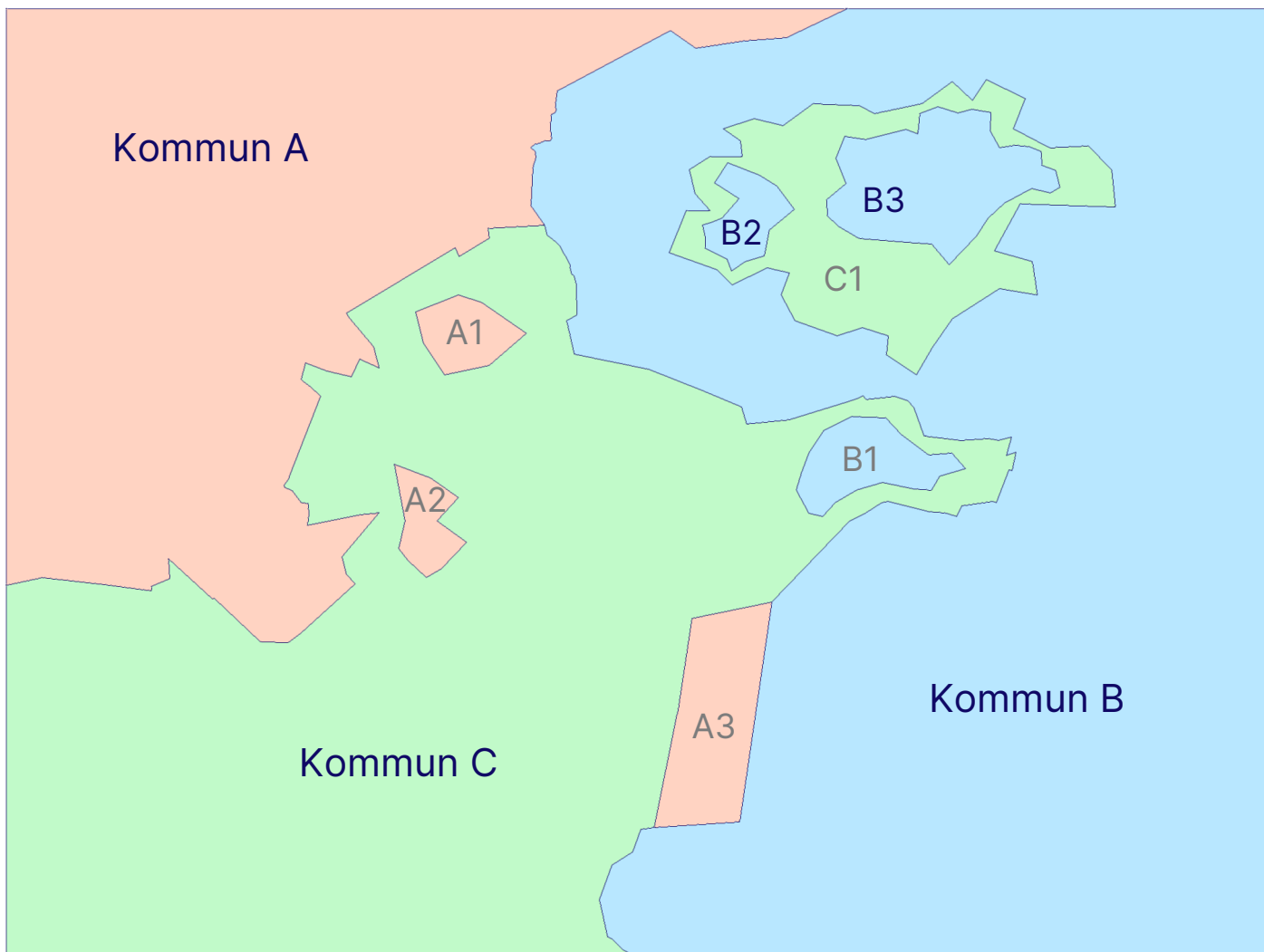

Andra ordningens enklaver

Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

B2 och B3 är exklaver till Kommun B.

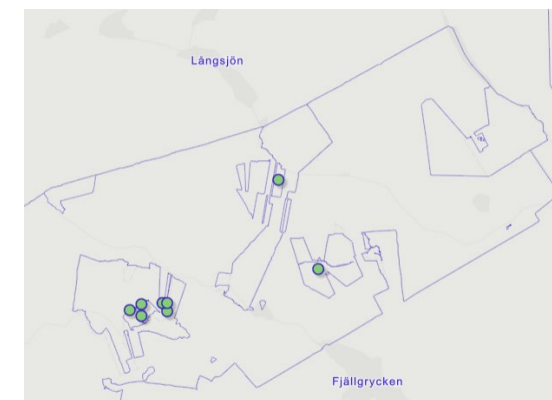
Men exklaverna ligger inom en annan enklav C1 i Kommun B och klassas då som andra ordningens enklaver.

- Andra ordningens enklaver är relativt ovanliga.
- I landet finns det 41 exklaver som samtidigt är andra ordningens enklav.
- Leksand i Dalarna har allra flest med 9 exklaver som också är andra ordningens enklav.

Källa: SCB

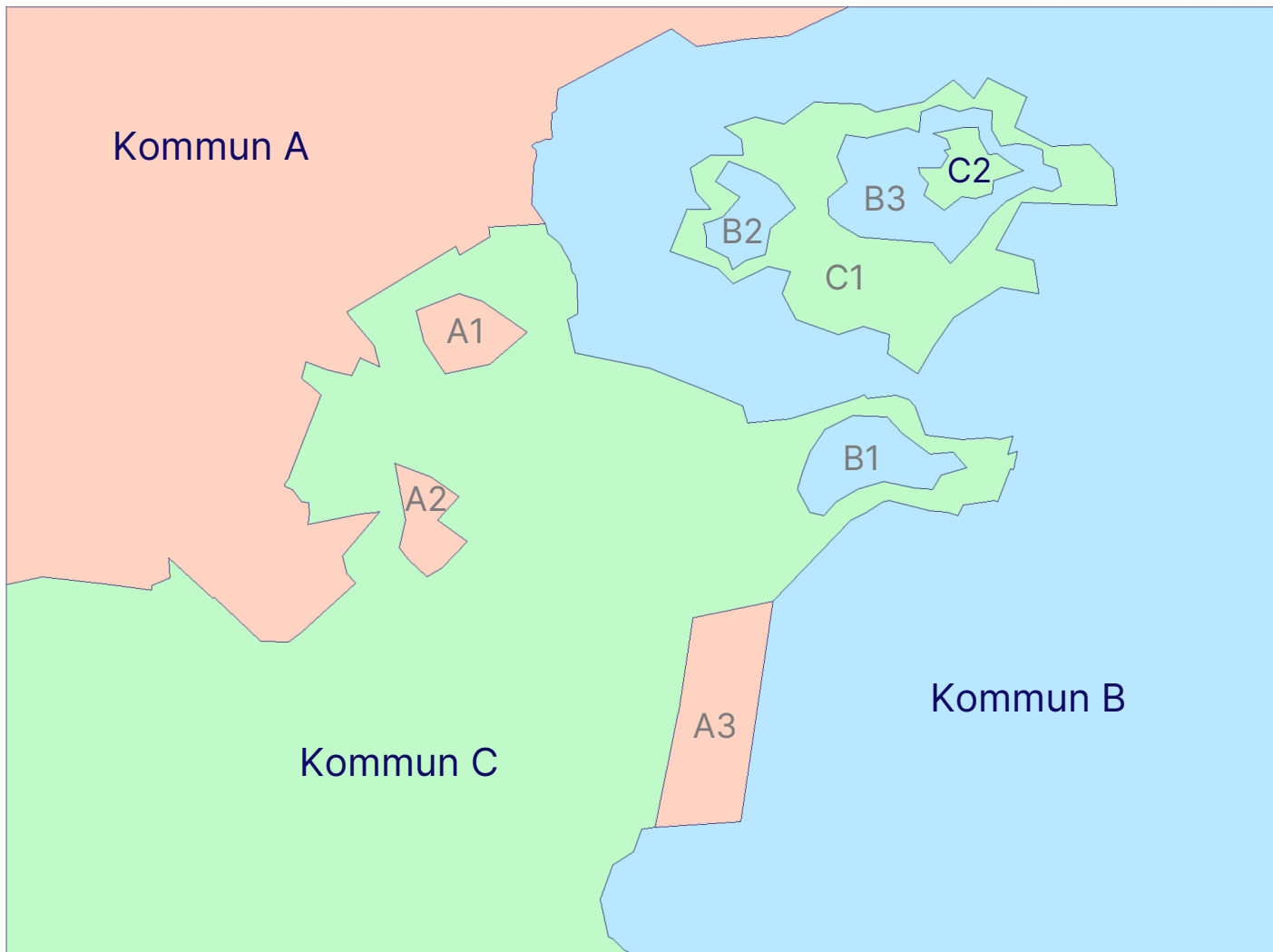

Tredje ordningens enklav

Typexempel för kommunala exklaver och olika enklaver

Kommun C har ytterligare en exklav C2.

Exklaven C2 tillhör tredje ordningens enklav. Dvs en enklav i en enklav som ligger i en enklav inom en kommun.

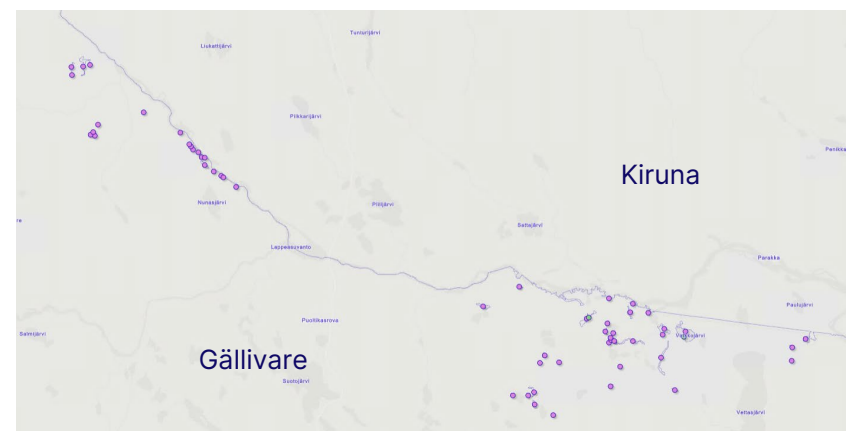
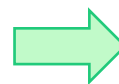
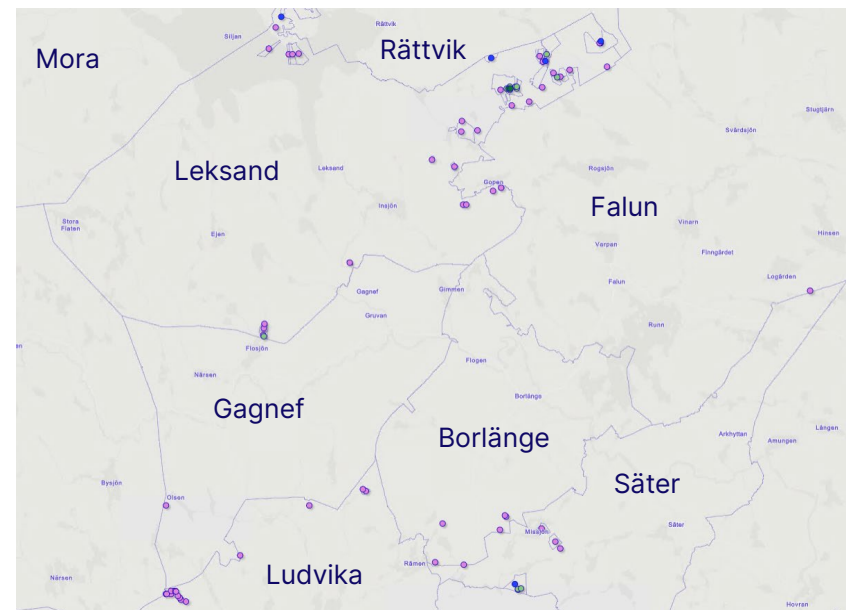
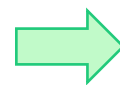
- Tredje ordningens enklaver är komplexa.
- Förhållandet är ovanligt både när man studerar länder och inom kommuner.
- I Sverige finns det två exklaver som tillhör Falun som samtidigt är tredje ordningens enklav i Leksands kommun.

Varför ser det ut så här?

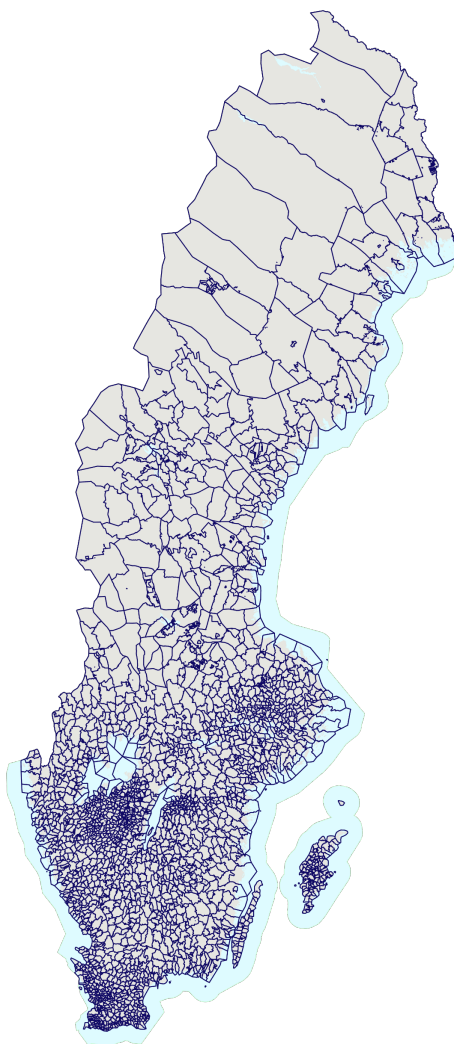
Finns flera anledning som lokalt haft betydelse:

- Historiskt arv
- Gårdar med utspridd mark där slåttermark och fäbodan kunde ligga i olika socknar.
- Realavssystemet i Dalarna
- Torvens funktion som bränsle
- Avvitttringen: Gränser skapades mellan stat och enskild eller byars marker
- Statlig tilldelning av mark
- Nybyggskolonisation i Norrland med ströängar
- Exklaver från sockengränser följer med in i kommunreformerna
- Boendes påverkan

Källa: SCB, Lantmäteriet

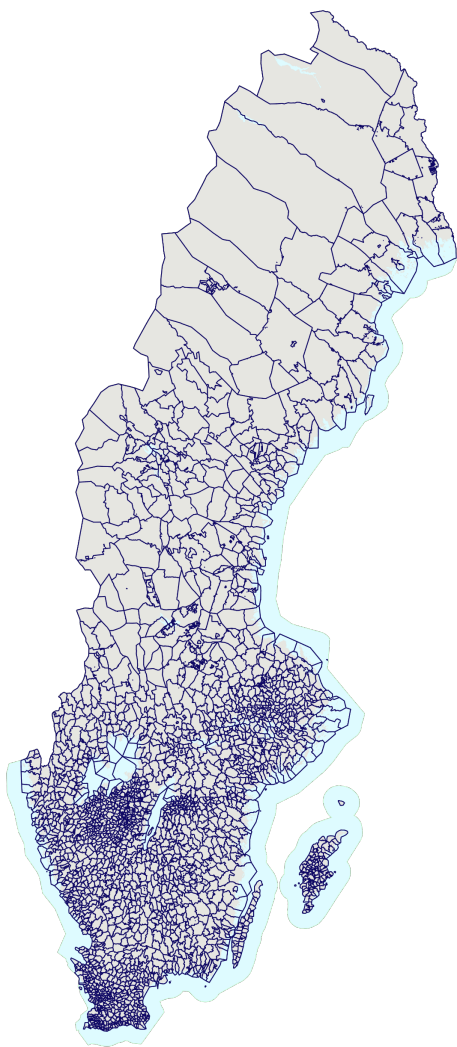
Kommunreformen 1863

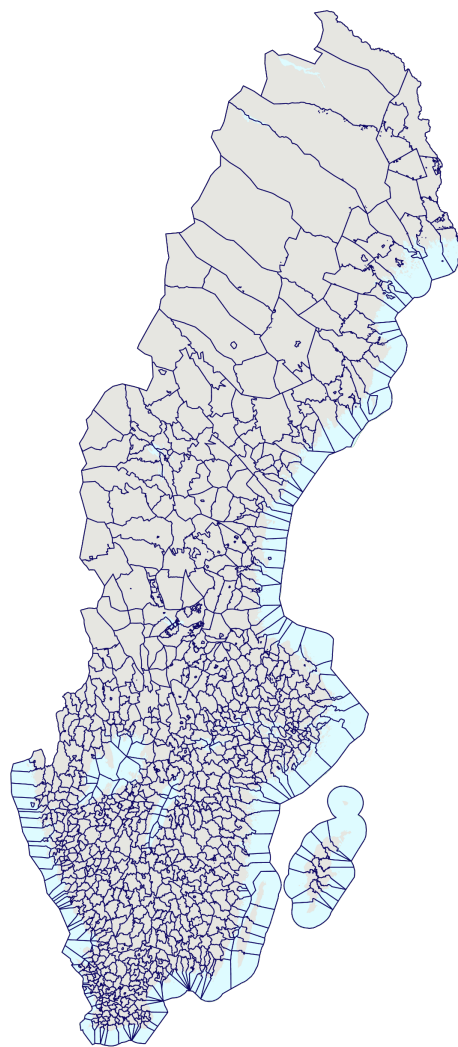
År 1863
Antal ca 2 500

- 1863 lades grunden för modern kommunal indelning
- Bodelning mellan kommunala och kyrkliga angelägenheter
- Sockenstämmans funktioner delades upp
Exempelvis låg ansvaret för skolan kvar hos kyrkan
Lokala självstyret stärktes
- Socknar blev:
Borgerliga kommuner
Kyrkliga kommuner (församlingar)
- Borgerliga kommuner delades upp
Stadsrättigheter (88 stycken)
Köpingar
Landskommuner
- Knappt 2 500 borgerliga kommuner
- Flera kommuner med samma namn
Mo, Ås, Ekeby (5 vardera)

Kommunreformen 1952

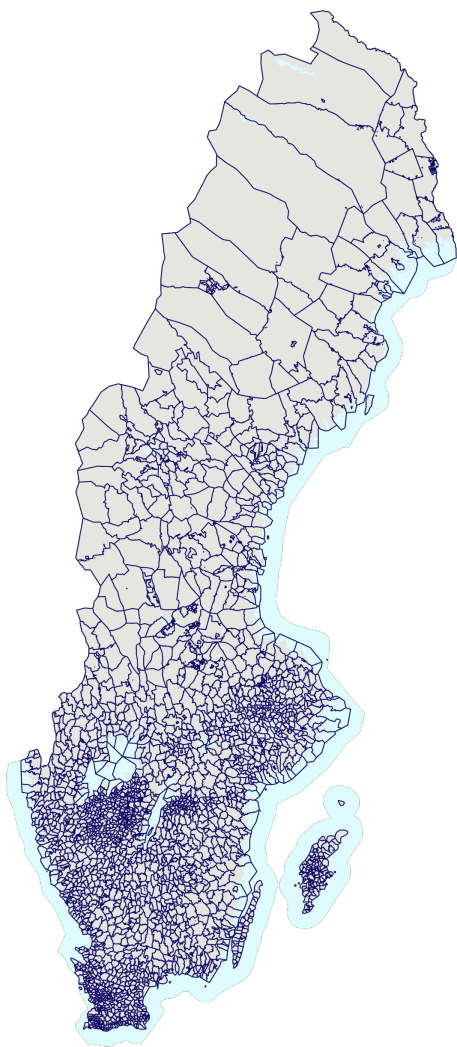
År 1863
Antal ca 2 500

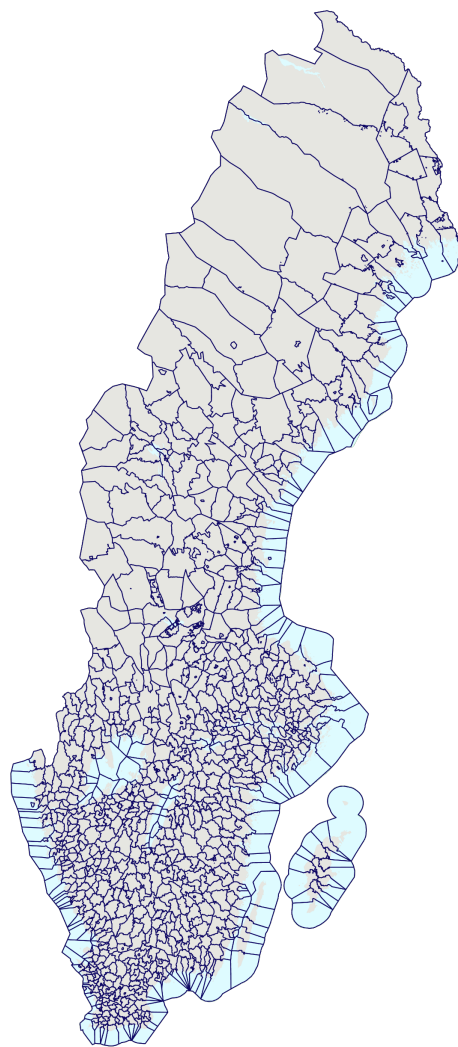
År 1952
Antal 1 037

- 1952 pågående urbanisering
- Befolkningsmässigt små kommuner svårt klara uppdraget
- Fler än 500 kommuner hade färre än 500 invånare
- Främst landsbygdens kommuner påverkades.
- 2 281 landskommuner blev 816 storkommuner
- Från 88 till 133 städer
- 88 köpingar
- Kommunkoder införs
- Fåtal kommuner med samma namn
 - Behöver lägga till ändelsen landskommun, köping, stad för att vara unik

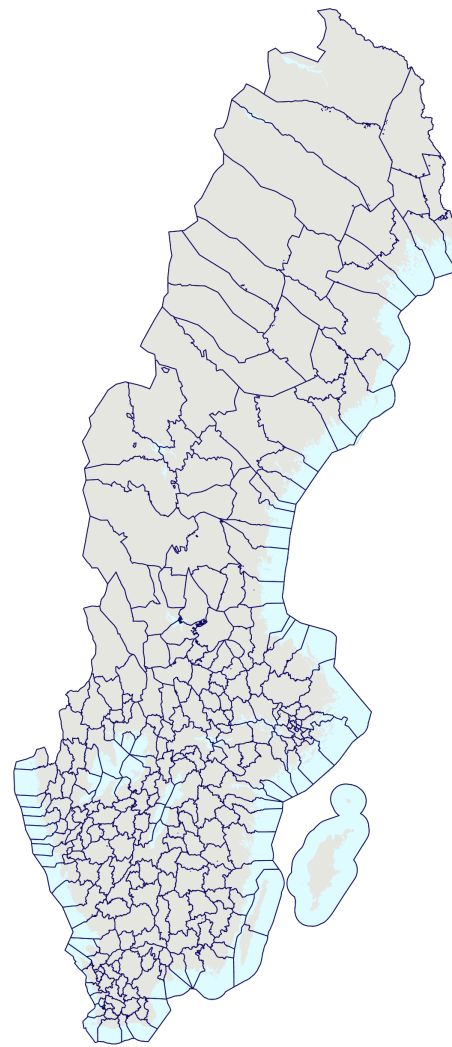
Kommunreformen 1971

År 1863
Antal ca 2 500

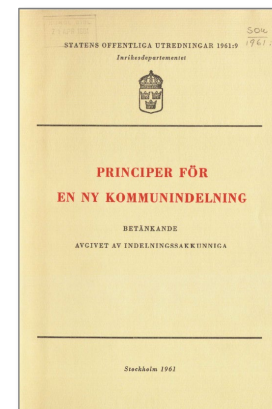

År 1952
Antal 1 037

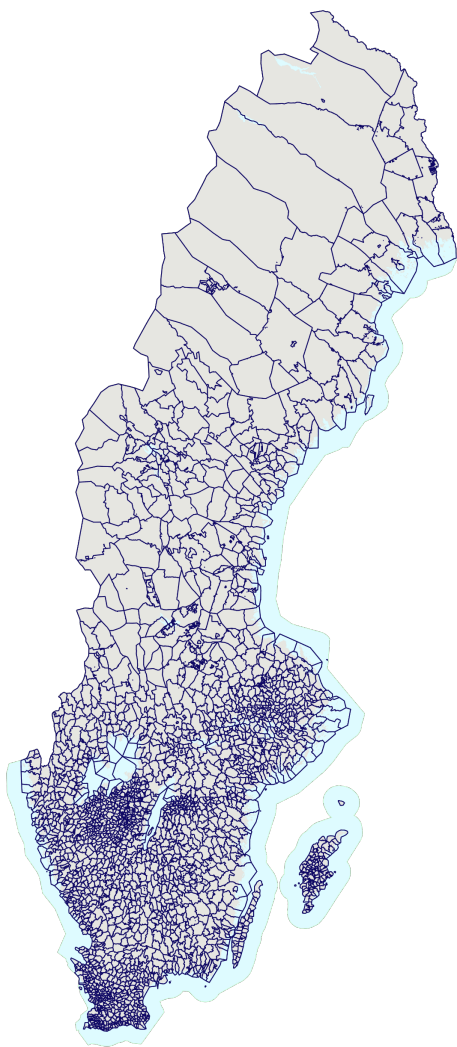

År 1971 (1977)
Antal 277

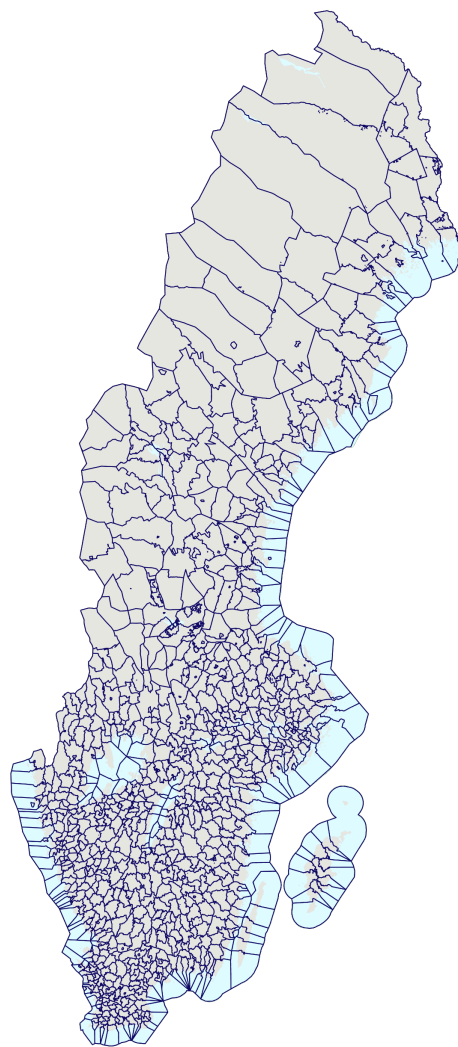
- 1971 Utifrån Centralortsteori
- Delades in i kommunblock
En del realiserades aldrig
ex Solna-Sundbyberg
- Påverkade hela landet
Västerbotten/Norrbotten
berördes inte 1952
- Enhetlig lokal förvaltning
Stadsrättigheter avskaffas
ombildas till enbart kommun
- Fullt genomförd 1977

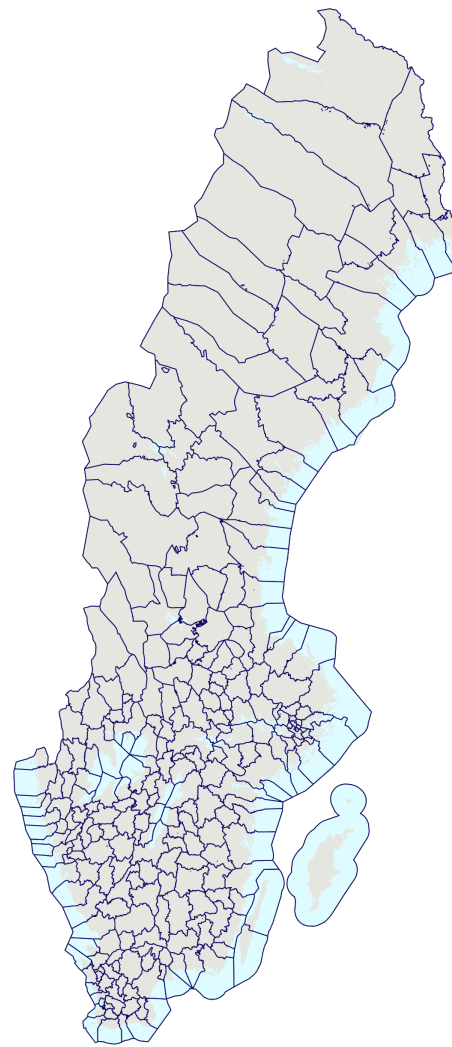
Kommunreformer i landet

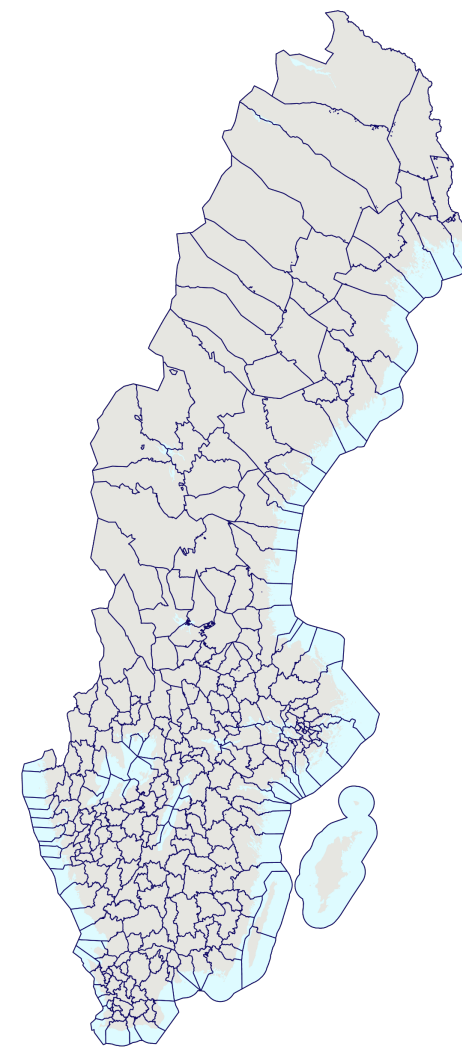
År 1863
Antal ca 2 500

År 1952
Antal 1 037

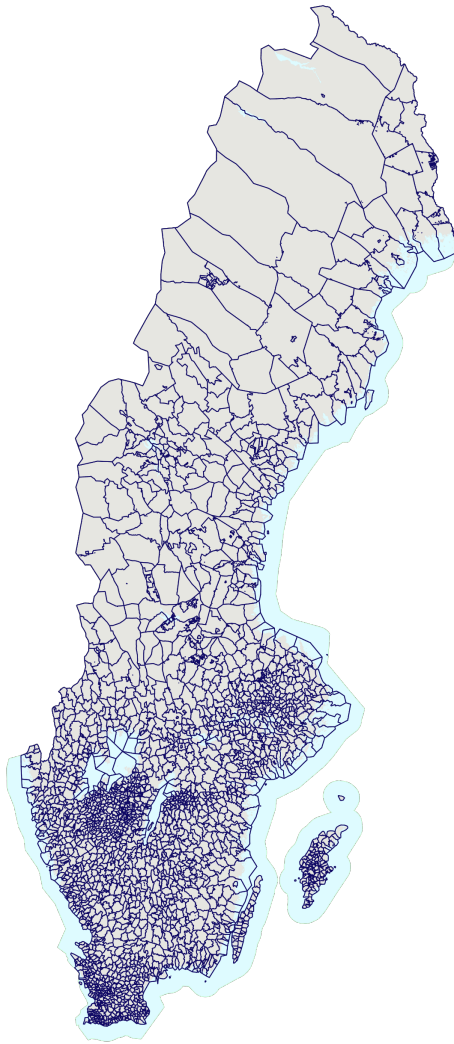

År 1971 (1977)
Antal 277

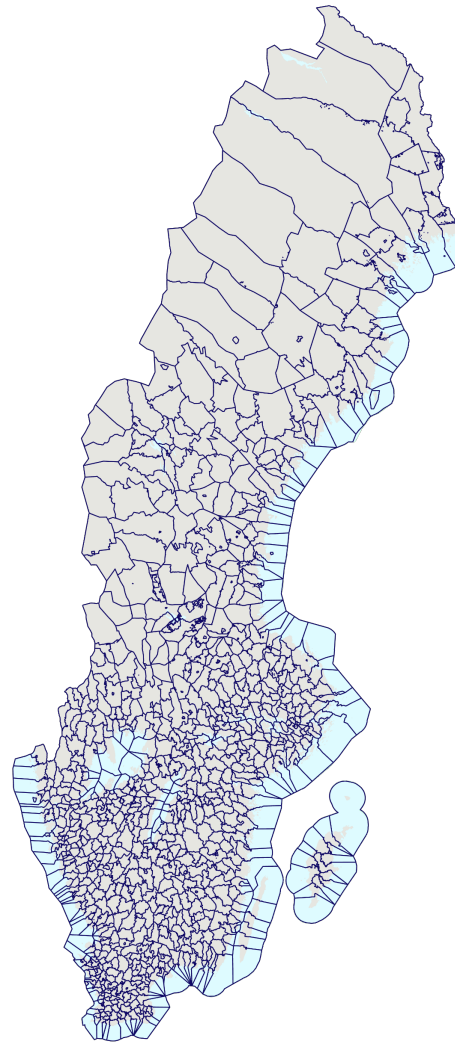

År 2025 (2003)
Antal 290

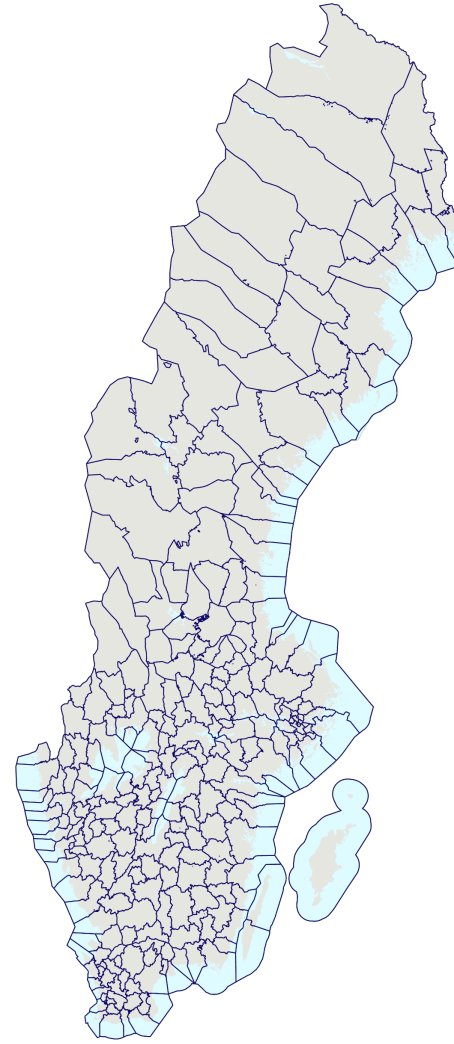
Kommunreformer i landet

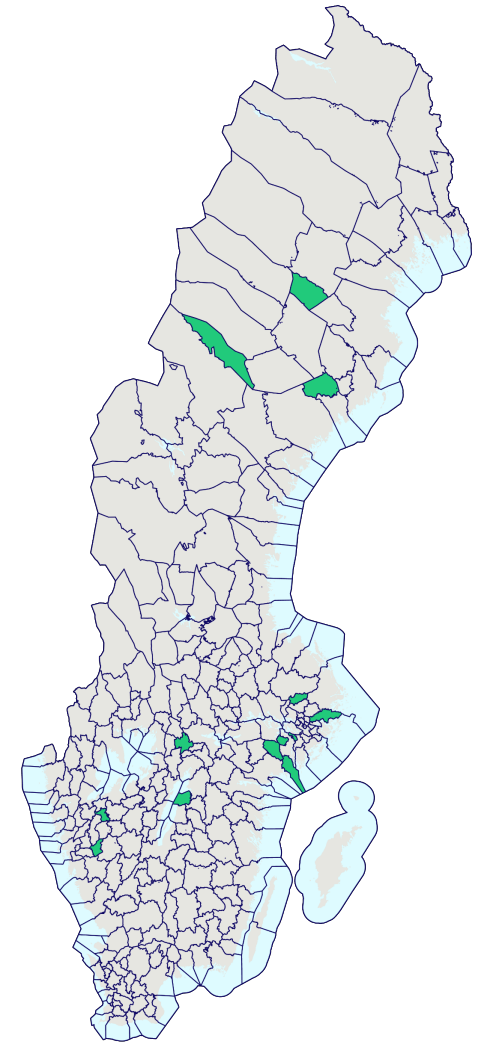
År 1863
Antal ca 2 500

År 1952
Antal 1 037

År 1971 (1977)
Antal 277

År 2025 (2003)
Antal 290

Folkbokförda i exklaver

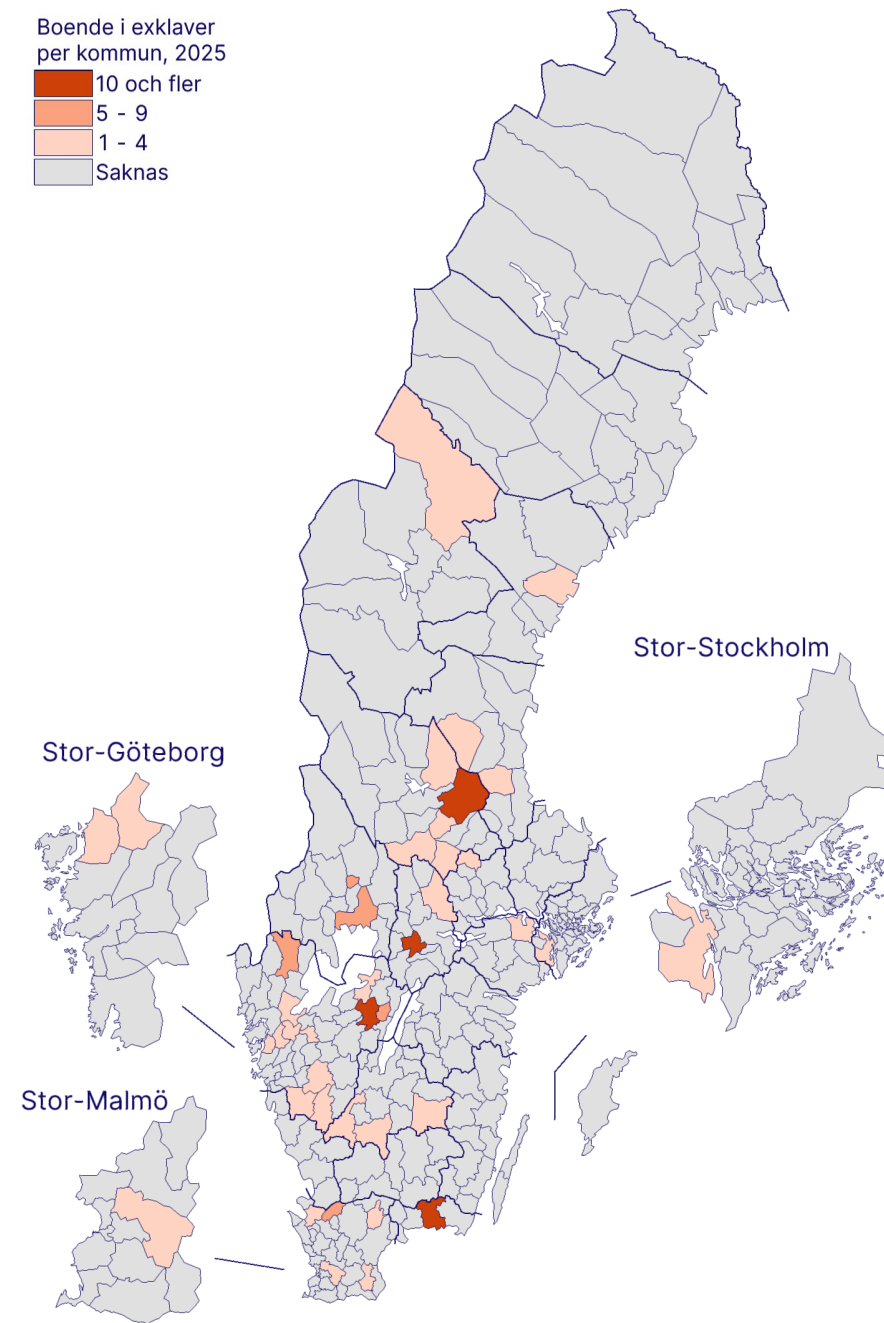
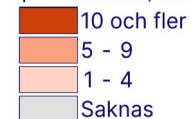
37 av landets kommuner har befolkning boende i exklaver

- Relativt få totalt sett 194 personer
- Fördelade på 47 exklaver
- Flest i Falun med 57 boende fördelat på 4 exklaver

Påverkas i vardagen:

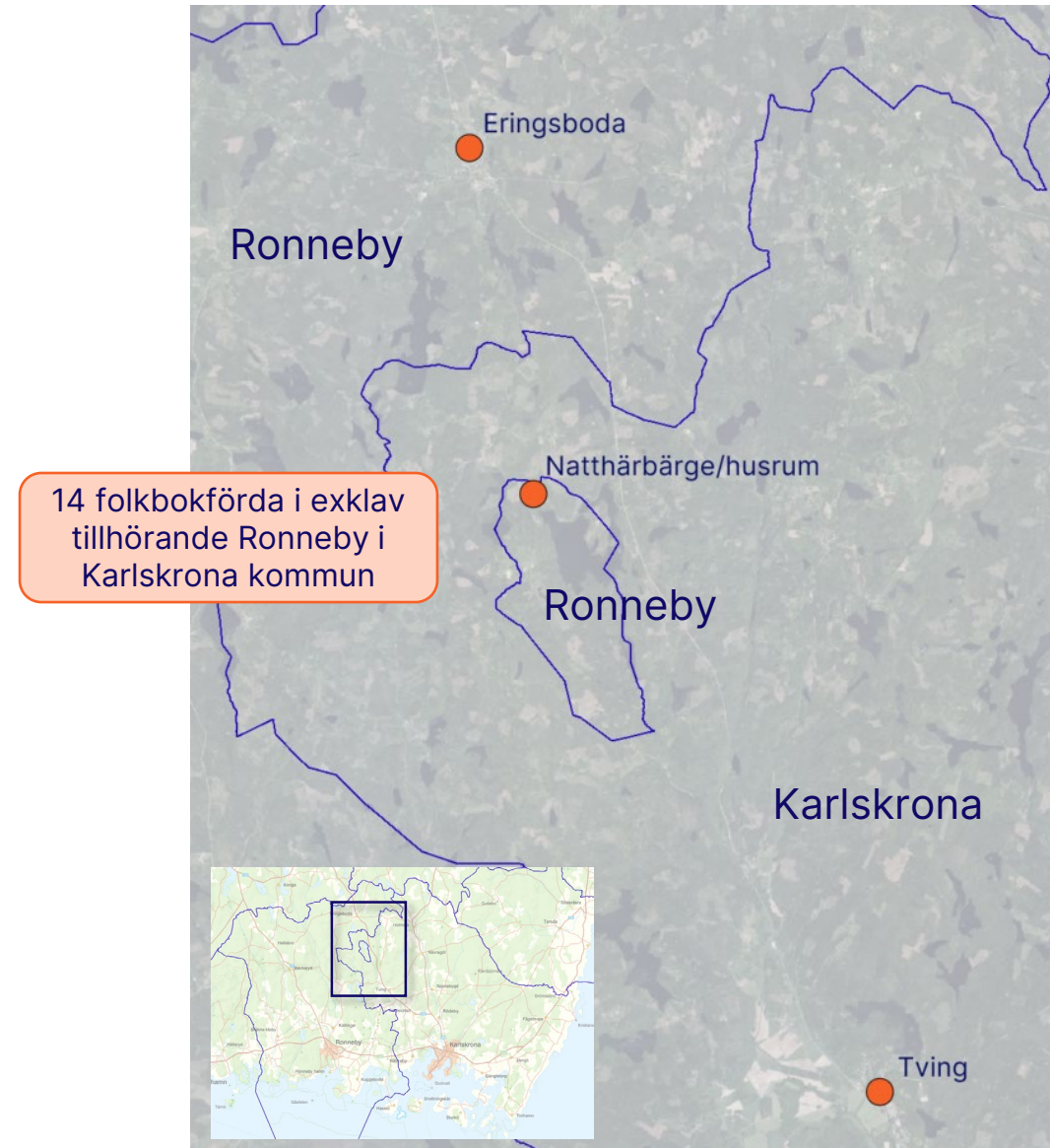
- Medbestämmande röstar i en annan kommun än grannar
- Betalar en annan kommunalskatt
- Söker bygglov/miljöhandläggning i annan kommun
- Renhållningsservice, snöröjning, vatten- avlopp
- Skolskjuts, förskola, hemtjänst etc

Boende i exklaver
per kommun, 2025

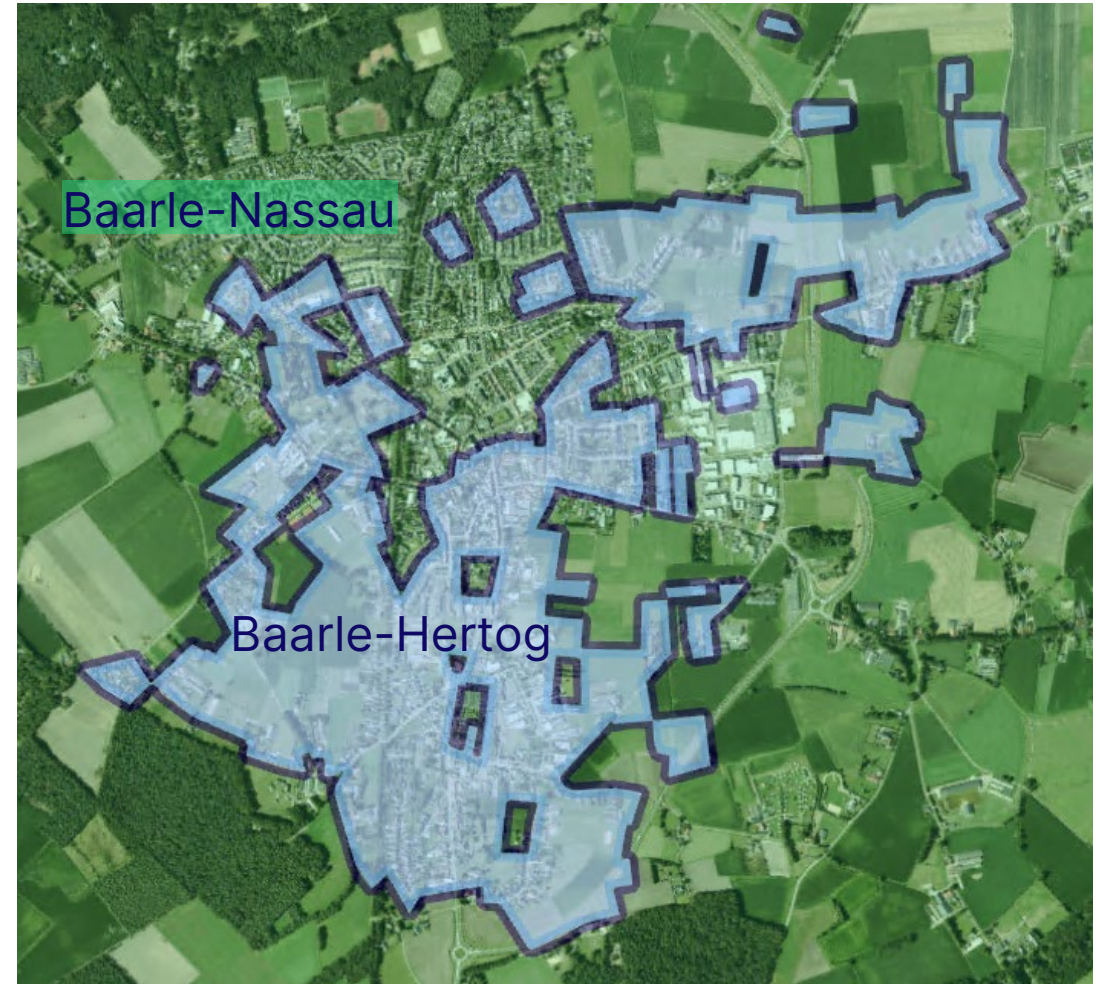
Går de inte att lösa upp exklaverna?

- I modern tid är det möjligt för fastighetsägare att ansöka om kommunbyte
- Komplicerat juridiskt och administrativt
- Sker små förändringar över tid
- Fastigheter i Sverige får inte tillhöra flera kommuner. Fastighet med exklav behöver då delas med stöd av Lantmäteriet
- När hel fastighet är en exklav och vill byta tillhörighet kopplas Kammarkollegiet in som utreder
- Berörda kommuner behöver vara överens
- Större utmaningar med exklaver som delar gräns med flera kommuner
- Ofta lättare att lösa boendes behov med avtal än att ändra kommungränser

Om vi tyckte de svenska gränserna var komplexa

- Samhället Baarle i Nederländerna nära gränsen till Belgien
- Belgiskt territorium i blått som flera exklaver i samma samhälle i Nederländerna
- Flera nederländska andra ordningens enklaver i de belgiska
- Landgränser korsar vägar, byggnader, trädgårdar
- Portar med belgiska och nederländska husnummer beroende på vilken sida du bor i byggnaden
- Dubbla kraftverk, elledningar, borgmästare, räddningstjänst, polis etc.
- Sattes under hårt prov under pandemin. Olika regler för länderna. Släppte på restriktioner vid olika tidpunkter så holländarna fick sitta på utecaféer medan belgarna fortfarande var tvungna att vara inomhus.

Källa: SCB, Eurostat, Open Atlas

Vill du läsa vidare finns...

Kort analys

Kommunala öar på fel sida gränsen

Senast uppdaterad: 2025-12-16

I Sverige finns det 671 kommunala exklaver, områden som tillhör en kommun men som ligger som öar utanför den egna kommunens huvudområde. För att nå exklaven så behöver du röra dig genom en eller flera andra kommuner.

Globalt är begreppen exklaver och enklaver relativt kända när de kommer till stater, men inte lika bekanta på kommunal nivå. En exklav utgör ett geografiskt avgränsat område som tillhör ett land men som ligger utanför det landets gränser.

– Västberlin var exempelvis en exklav till dåvarande Västtyskland men ur Östtysklands perspektiv så var Västberlin i stället en enklav. Det var ett område som helt omslöt av Östtyskland men tillhörde Västtyskland, säger Stefan Svanström, expert på geografiska informationssystem på SCB.

Kommunala öar på fel sida gränsen

svrigeSRadio Nyheter Poddar & program Kanaler Mer ▾

P4 Värmland P4 program A-O Tablå Lättstör

Totalt fem invånare bor i Karlstads exklaver som ligger inneslutna i andra kommuner, enligt SCB. Foto: Frida Granström/Sveriges Radio.

GEOGRAFI

Inneslutna i grannkommunen – här finns flest värmländska exklaver

1:03 min ▶ Dela

Publicerat fredag 26 december 2025 kl 10:40

• Karlstad har flest exklaver i Värmland, visar statistik från SCB. Kommunen har fem exklaver, bland annat ett par inneslutna i Kils, med totalt fem invånare.

Ludvika Tidning

Kommun ▾ Sport Blåljus Näringsliv Opinion Kultur & nöje Familj

Ludvika/Smedjebacken

”Kungariket” – Paret bor i sin egen exklav

24 januari 2026 05:00

Mika och Lena Koukkari lever bokstavligen på gränsen: deras hus tillhör Smedjebacken, men grannarna i alla väderstreck bor i Ludvika.

– Jag brukar kalla det här mitt lilla kungarike, säger Mika Koukkari.

Kristinehamns-Posten.

Nyheter Öster ▾ Sport Nöje/Kultur Åsikter Familj

Personer Öster nytt

NYHETER

En del av Kristinehamn ligger i Degerfors – 1,6 hektar på fel sida kommungränsen

PUBLICERAD 2025-02-02 09:05

Lena Osterman lena.osterman@kp.se

SLA Skaraborgs Allehanda

Nyheter Öster ▾ Sport Nöje/Kultur Åsikter Familj

Förstaöden Senaste nytt

NYHETER

Jan är en av 194 svenskar som bor unikt

PUBLICERAD 2025-02-14 20:33

Mark-Posten

Nyheter Skola Näringsliv Sport Åsikt Nyhetsbrev ↕ 🔍

Anders åker tillhör Varberg men omges helt av Mark

Dagens Samhälle

Nyheter Styrning & budget Samhälle & värdnad Offentlig ekonomi Chef & arbetsgivare Opinion Lediga jobb Utbildning

Kartläggning: Här bor 194 invånare – i ”helt fel” kommun

Publicerat: 8 januari 2025, 09:50

Bild: B. Andersson i Bild och text: Fredrik Sandberg/T

Svenska kommuner har 671 bilar mark, så kallade exklaver, som ligger avskilda från kommunen i övrigt. Att bo i dessa områden är inte alltid

SCB Kommunala exklaver och enklaver

Avser kommuner 2025

Alternativ
Här finns flera möjligheter att söka efter kommunernas exklaver och/eller enklaver. Du kan filtrera på hur många exklaver en kommun eller län har eller välja olika kategorier av exklaver och dess motsvarande enklaver.

Välj exklavtillhörighet kommun
Ingen vald kommun

Välj exklavtillhörighet län
Inget valt län

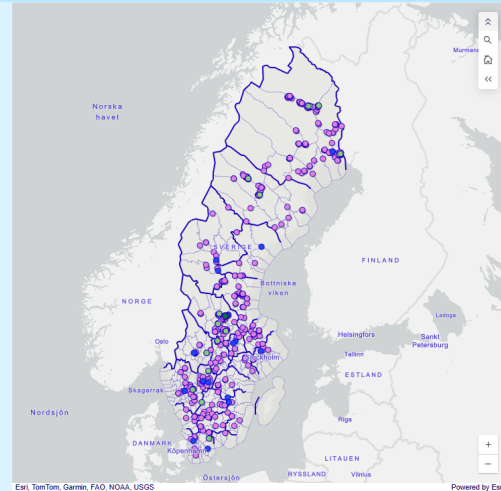
Sortera på typ av exklaver/enklav

- Exklav och enklav
- Exklav och andra ordningens enklav
- Exklav men inte enklav
- Exklav och tredje ordningens enklav

Antal exklaver/enklaver
671

Exklaver och enklaver

- Exklav och tredje ordningens enklav
- Exklav och andra ordningens enklav
- Exklav men inte enklav
- Exklav och enklav

Antal enklaver per kommun

Markera en eller flera kommuner i tabellen för att se enklaverna i kartan

Exklaver ligger som enklav inom kommun-er	Antal
Gällivare	78
Sorsele	47
Haparanda	41
Leksand	41
Mellan kommuner	37
Tierp	24
Lycksele	22
Pajala	22
Ljusnarsberg	17
Ludvika	14
Joksmöck	12
Kalix	12
Övertorneå	12
Hudiksvall	10
Ljusdal	10
Härjedalen	9
Vara	9
Värgårda	9
Bollnäs	8
Skövde	8

Karta över exklaver och enklaver Beskrivning av exklaver och enklaver

Under filken beskrivning finns olika hypexempel på kommunala exklaver och enklaver.

Antal exklaver varav olika typer av enklaver

Informationspanel - Kommunala exklaver och enklaver

En exklav är inte alltid en enklav

-

Vad är kommunala exklaver och hur påverkar de vardagen

Stefan Svanström

Ekonomisk statistik och analys

E-post: stefan.svanstrom@scb.se

 se.linkedin.com/in/stefansvanstrom